

DOI: 10.7251/GFP1404038C

UDC: 341.222(4-672EU)

Originalni naučni rad

Datum prijema rada:
13. jun 2014.

Datum prihvatanja rada:
24. jun 2014.

Teritorijalni sporovi u zemljama Evropske unije

Apstrakt: Pitanje teritorijalnih sporova predstavlja problem velikog broja država. Ti problemi postoje i u zemljama EU, kao i u zemljama kandidatima za ulazak u ovu organizaciju. Što se tiče bivših republika SFRJ, nakon raspada ove zajedničke države, nastali su problemi u pogledu određivanja teritorije. Pitanje granica nakon raspada jedne savezne države, kao što je bila Jugoslavija, stvara velike probleme, koji se mogu rešiti samo primenom dva osnovna principa - princip razgraničenja i princip samoopredeljenja naroda. U međunarodnom pravu ne postoji opšte pravilo, prema kojem povlače granicu između država. Autor se bavi pitanjima pojedinih teritorijalnih sporova u zemljama EU, kao i između država EU i zemalja zapadnog Balkana. Praktično, navedeni sporovi između zemalja EU su i ranije postojali, a nisu rešeni njihovim ulaskom u ovu organizaciju. Da li EU može da garantuje rešavanje ovih sporova je jedno od pitanja pokrenutih u radu, obzirom da mnogi sporovi nisu rešeni u zemljama koje su duže ili kraće vreme članice EU. Zaključak je da ne može, jer nema adekvatne instrumente za to, tako da se sve prepušta državama u sporu.

Ključne reči: granica, sporovi, Evropska unija, razgraničenje, samoopredeljenje, međunarodni sporazum, međunarodno pravo.

Dr

Vladimir Čolović

redovni profesor, Fakultet
pravnih nauka, Panevropski
Univerzitet „Apeiron“ Banja
Luka

Većina zemalja Evropske unije (EU) ima nerešene teritorijalne sporove, kako sa drugim zemljama članicama EU, tako i sa trećim zemljama – zemljama nečlanicama. No, jedan od uslova koji se postavlja za ulazak u navedenu organizaciju jeste nepostojanje teritorijalnih sporova, kako sa susednim zemljama tako i sa drugim zemljama. Međutim, upravo mnoge zemlje EU imaju ovaj problem. Važno pitanje, koje se mora postaviti, odnosi se na mehanizme koje EU ima na raspolaganju za rešavanje ovih sporova. Odmah se mora reći, da ti mehanizmi ne postoje, osim instrumenata, koji, inače, postoje, u okviru međunarodnog prava za rešavanje pitanja granica. Radi se, znači, o pitanjima koje dve ili više država moraju sami da reše. Ta pitanja su pojedinačna.

Teritorijalni sporovi o kojima će biti reči su različiti. Neki od ovih sporova imaju dugu istoriju, neki su manje značajni. Mi

ćemo, u ovom radu, pomenuti nekoliko sporova između članica EU sa drugim članicama EU, ali i sa zemljama koje još nisu deo EU. To se odnosi, pre svega, na zemlje zapadnog Balkana. Naime, postoje nerešeni teritorijalni sporovi između Srbije i Hrvatske, Hrvatske i Crne Gore, kao i između Makedonije i Grčke. Sa druge strane, mnoge članice EU imaju nerešene teritorijalne sporove još iz vremena kada nije postojala EU, ali se ti sporovi nisu rešili do danas.

Kad je reč o zemljama zapadnog Balkana, odnosno, bivšim republikama SFRJ, teritorijalni sporovi su nastali kao razlog sukcesije Jugoslavije, odnosno, njenog raspada. Posvetićemo pažnju i uzrocima nastanka tih sporova koji neće, automatski, biti rešeni ulaskom svih ovih država u EU.

UOPŠTE O TERITORIJALNIM SPOROVIMA

Teritorijalni spor se može definisati kao sukob oko granice između dve i više država, koji se svodi na spor oko granične linije ili oko graničnog režima. Sukob nastaje kada jedna od zainteresovanih strana osporava drugoj strani suverenost nad izvesnim područjem i ističe svoje zahteve, u situacijama, kada nije izvršeno razgraničenje. Teritorijalni spor može nastati iz raznih razloga, kao što su neprecizne geografske karte, pojava ostrva na reci koja predstavlja prirodnu granicu između dve države, sporne aktivnosti u graničnom pojasu, itd. Teritorijalni spor se mora hitno rešavati kako ne bi ugrozio odnos dve ili više zemalja¹. Mnogi takvi sporovi se raspravljaju pred međunarodnim sudovima i arbitražama. Ovi sporovi mogu nastati i kao posledica nerešenih situacija iz doba kolonijalizma, zatim kao posledica deobe države na dve ili više novih. Teritorijalni spor treba razlikovati od graničnog incidenta, koji predstavlja oblik povrede državne granice. Tada se ne radi o oružanom napadu².

Da bi mogli da govorimo o teritorijalnim sporovima u zemljama EU, moramo da kažemo da je veliki broj razloga koji je doveo do njih. Sa druge strane, u zemljama zapadnog Balkana, moramo da kažemo da oni nisu nastali, samo, kao posledica raspada, odnosno, kao posledica sukcesije, već kao posledica nerešenih pitanja vezanih za administrativne granice između banovina (ranije) i republika unutar Jugoslavije. Da bi jedna država mogla da postoji, u smislu međunarodnog prava, moraju da postoje sledeći elementi: određeno područje; stanovništvo; i organizacija nezavisna o drugoj državi. A neki autori dodaju još jedan uslov, a to je sposobnost države da se vlada po odredbama međunarodnog prava.³ Sa druge strane, moramo govoriti i o suverenosti. Ono što odlikuje državu je, upravo, suverenost i ona se reflektuje kao nezavisnost i neograničenost, a država ne može tražiti da ima veća ovlašćenja od drugih država.⁴ Cela država, svi njeni delovi, cela teritorija, vršenjem suverenosti postižu harmoniju⁵, a samu suverenost vrši i organizuje vlast, na svim delovima teritorije.⁶

¹ Krivokapić B., Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa, Beograd 2010., str. 311

² *Ibidem*

³ Andrassy J., Međunarodno pravo, Zagreb 1990., str. 54; stav Prof. Milana Bartoša

⁴ Vladislavljević M., Suverenost i međunarodno pravo, Beograd 1935., str. 5

⁵ Laski H.J., *Studies in the Problem of Sovereignty*, London 1951., p. 6

⁶ Laski H.J., *nav.delo*, p. 268 (čak i u svojim kolonijama)

Za suverenost države na njenoj teritoriji ili njenom delu, bitno je da pomenemo i dva osnovna načina sticanja teritorije. To su originerni i derivativni. Originerni način znači da je država nastala na nenaseljenom području ili na području, na kojem do tada nije bilo države, a svaki drugi način nastanka, bio bi derivativni.⁷ No, bez obzira na način sticanja teritorije od strane države, mora se reći da partikularno međunarodno pravo može zabraniti nastanak države, koji ne bi bio u skladu sa načelima međunarodnog poretka. Za sticanje teritorije, odnosno, vršenje suverenosti na toj teritoriji, bitno je da kažemo da ono može nastati putem jednostranog akta državne vlasti ili putem međunarodnog ugovora. Samo uspostavljanje države, kao jedne činjenice, potvrđuje i međunarodno pravo. Ali, njeno postojanje je nezavisno od njenog međunarodnog priznanja. Znači, jedan od konstitutivnih elemenata za postojanje države jeste teritorija, koja, zajedno sa ostalim elementima, omogućava državi da deluje po principu efektiviteta.

Ako bi se pozvali na načelo samoopredeljenja, pravilo je da narod bude u svojoj nacionalnoj državi. Kod samog povlačenja granica, moguće je primeniti razna načela, a koja će se primeniti, stvar je dogovora, tj. međunarodnog ugovora. Kriterijumi za to mogu biti razni, kao prirodne granice u geografskom smislu, etničke granice, načelo pravičnosti, i dr. Kao krajnji rezultat, bilo sporazuma u neposrednim pregovorima, bilo na osnovu presude, pojavljuje se zaključenje ugovora, kojim se međusobne granice prihvataju i recipročno garantuju kao stalne i nepovredive⁸.

Opšte je pravilo da nove države nastaju i uobličavaju se na području prethodne državne tvorevine, kao i u okviru granica, posebno kada su one međunarodno priznate i utvrđene ili zagarantovane ugovorima ranijeg suverena. Susedne zemlje bi, eventualno, mogle pokrenuti pitanje granica u odnosu na nove države, ali je to stvar pregovora između određene zemlje i novog suverena⁹. Kod određivanja granica, moguće je primeniti razna načela. Najčešće primenjivano načelo je razgraničenje, koje može biti korigovano referendumom stanovništva, tj. plebiscitom. Ne postoji u međunarodnom pravu neko generalno pravilo, po kojem bi se povlačile granice između država. Kriterijumi za to su veoma različiti, od prirodnih granica u geografskom smislu, do onih, koje određuje načelo pravičnosti¹⁰.

Veći problem stvaraju granice između federalnih jedinica u federaciji. Ono što jedino možemo da primenimo u ovakvim slučajevima, jeste načelo samoopredeljenja naroda. Postupci za rešavanje ovih pitanja su različiti. To mogu biti neposredni pregovori ili poveravanje odluke nekom arbitražnom ili sudskom organu, koja bi bila obavezna za sve. Bez obzira, kako se ovo pitanje rešava, na kraju bi bio sklopljen međunarodni ugovor, kojim bi se prihvatile i definisale međusobne granice¹¹.

Posledice koje mogu izazvati teritorijalni sporovi

Niz posledica mogu izazvati teritorijalni sporovi. Mi ćemo se osvrnuti samo na posledice u vezi sa stanovništvom na spornim teritorijama, kao i u vezi sa međunarodnim

⁷ Andrassy J., nav.delo, str. 63

⁸ Lauterpacht H., *International Law*, Cambridge 1975., p. 115

⁹ Čolović V., *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd 1999., str. 36

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ Čolović V., nav.delo, str. 36-37

ugovorima, pogotovo kad su u pitanju sporovi između zemalja koje su bile sastavni deo federacija.

Kad je u pitanju stanovništvo, najvažnije pitanje je pitanje državljanstva. Državljanstvo je veoma složen problem u uslovima teritorijalnih sporova, naročito, ako se oni postavljaju kod promenjenih okolnosti vezanih za raspad jedne savezne države. Kada se uspostavlja nova država, sva lica na njenoj teritoriji spadaju pod njenu vlast, a imaju svojstvo bilo državljana prethodne države, bilo stranaca. Ali, nikome se silom ne može naturiti državljanstvo, već se fizičkom licu prepušta da odluči u određenom roku. To je tzv. pravo opcije, a pitanje optanata moguće je rešiti jedino ugovorom. Status fizičkih i pravnih lica, kod promene suvereniteta ne može biti u suprotnosti sa kogentnim pravilima međunarodnog prava.

Poznato je pravilo, da se kod sukcesije međunarodni ugovori prenose automatski sa države prethodnice na državu sukcesora, u oblasti službenosti i graničnog režima, ukoliko ne postoji spor. U vezi sa teritorijalnom suverenošću, u uslovima sukcesije, treba reći da ona zavisi od teritorijalnih promena. Ključno je pitanje, šta se sve uključuje u sukcesiju od strane države naslednice, što se tiče obaveza i prava kod teritorijalnih pitanja.¹² Kad država naslednica „ulazi” u teritoriju države prethodnice, to ne znači ništa drugo, do, da ona „uzima” suverenitet na toj teritoriji.¹³

Postavlja se pitanje, kakva je sudbina međunarodnih ugovora, koje je država zaključila sa drugim državama i međunarodnim organizacijama u slučaju promene suvereniteta u toj državi ili raspada te države. U praksi i međunarodnoj doktrini vlada mišljenje da ostaju na snazi ugovori, koji su vezani za pitanje granica, službenosti, režima u tim oblastima, odnosno, oni koji su tesno vezani za jednu određenu oblast, ili se prećutno implicira produženje važnosti pojedinih ugovora, bez obzira na njihovu specifičnost i prirodu. Međunarodni ugovori, koji imaju za predmet službenosti, granični režim u odnosu na treće države i sl., prenose se automatski na novu državu.

Sva opšta pravila vezana za rešavanje teritorijalnih sporova nisu primenljiva u svakom pojedinačnom slučaju. Šta više, u mnogim situacijama se, u mnogome, odstupa od ovih pravila. Evropa teži ka ujedinjenju uz poštovanje određenih definisanih pravila od strane svih zemalja. No, Evropa, kao i EU, nosi breme različitih sporova u vezi granica i teritorija, koji su nastali iz različitih razloga, kako vezanih za promene na tlu jedne ili više država, tako i za odnose dve ili više različitih zemalja. Ne možemo, naravno, sve sporove svrstati u jednu od ovih grupa razloga, ali bi morali da kažemo da bi, u okviru EU, morala biti definisana okvirna pravila za rešavanje ovih sporova koji bi se modifikovali u skladu sa prirodom spora i razlogom zbog koga je nastao.

TERITORIJALNI SPOROVI ZEMALJA EU

Kao što smo rekli, sporovi u okviru EU su različite vrste i različite prirode. Skoro svi sporovi između članica EU egzistiraju dugi niz godina. Sve zemlje članice EU su ušle u ovu organizaciju sa tim sporovima, koji, još uvek, nisu rešeni. Pomenućemo neke od njih.

¹² Lauterpacht H., nav.delo, p. 115

¹³ Orfield L.B., Re E.D., Cases and materials of International Law, London 1956., p. 220

Velika Britanija i Španija – spor oko Gibraltara

Teritorija Gibraltara izaziva sporove stotinama godina. Razlog tome je idealni položaj ove teritorije, odnosno, Gibraltarskog moreuza. Uzak prolaz omogućava pristup Mediteranu, a što je od velikog značaja za transport robe i, uopšte, trgovinu. Velika Britanija i Maroko imaju vojnu kontrolu nad Gibraltarskim moreuzom, za razliku od Španije, iako Španija ima značajne vojne baze u blizini moreuza. Odluka o vojnoj kontroli je doneta od strane NATO-a, što je rezultat posebnog odnosa između SAD i Velike Britanije. Status Gibraltara se definiše kao „Britanska prekomorska teritorija“. Teritorija Gibraltara je ustupljena Velikoj Britaniji, zauvek, Ugovorom u Utrehtu 1713.godine¹⁴. Od te godine, Španija je tri puta pokušala da povрати Gibraltar kroz opsade, ali bez uspeha. Na Gibraltaru živi 30.000 stanovnika¹⁵. Zbog nesporazuma između Britanije i Španije, granica između Gibraltara i kopna je bila zatvorena između 1969. i 1985. godine. Španija se ni danas ne odriče svog zahteva. Suverenitet Gibraltara je glavna tačka sporenja. Stanovnici Gibraltara su odbacili prihvatanje španskog suvereniteta na referendumu 1967., kao i 2002.godine. Prema Ustavu iz 2006., Gibraltar uređuje svoje poslove, ali odbrana i spoljni odnosi, ostaju u nadležnosti Velike Britanije. Spor nije rešen do danas¹⁶.

Egejski spor između Turske i Grčke oko Imie (turski Kardak)

Egejski spor je skup međusobno povezanih spornih pitanja između Grčke i Turske oko suvereniteta i srodnih prava u oblasti Egejskog mora¹⁷. Ovaj skup sukoba je imao veliki uticaj na grčko-turske odnose od 1970.godine. Dva puta je to dovelo do krize, odnosno, skoro do izbijanja rata, 1987. i početkom 1996.godine. Inače, odnosi između Grčke i Turske su opterećeni različitim sporovima, ne samo navedenim.

Spor na Kipru

Spor na Kipru je vekovima bio politička i vojna tema, kao i uzrok ratova između Grčke i Turske. Turci su okupirali ostrvo Kipar 1571.godine. Godine 1878., Velika Britanija je anektirala Kipar, koji je pod britanskom administracijom ostao do 1960.godine. No, treba spomenuti i Ugovor koji je potpisan u Lozani 1923.godine, kojim se Turska odrekla svih pretenzija prema Kipru. No, tenzije na samom ostrvu su ostale, imajući u vidu da su Grci i Turci živeli u neposrednoj blizini. Kao rezultat toga, britanska administracija je ostala duže na Kipru nego u ostalim državama koje su bile kolonije. Godine 1955., osnovana je EOKA, odnosno, grupa kiparskih Grka, koja je pokušala da ujedini Kipar sa Grčkom. To je dovelo do turskog otpora, što je rezultiralo velikim borbama širom ostrva. Republika Kipar stiže nezavisnost 1960.godine, ali su i tada borbe između Grka i Turaka bile svakodnevna pojava, tako da je Velika Britanija pozvala NATO da održava mir na ostrvu. No, 1974.godine, grčka vojna hunta podržala je organizaciju EOKA, sa ciljem da se sa vlasti zbaci arhiepiskop Makarios, kako bi preuzeli kontrolu nad ostrvom. Bili su uspešni u tome. Međutim, Turska je izvršila invaziju na ostrvo Kipar u julu iste godine, kao odgovor

¹⁴ Krivokapić B., nav.delo, str. 302

¹⁵ Mitchell P., *Britain and Spain escalate dispute over Gibraltar*, <http://www.wsws.org/en/articles/2013/08/22/gibr-a22.html> (pristup: 20.04.2014.)

¹⁶ Diez T., Stetter S., Albert M., *The European Union and the Transformation of Border Conflicts*, Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies, No 1, January 2004., The University of Birmingham, Institut für Weltgesellschaft, p. 7-8

¹⁷ Pratt M., Schofield C., *The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea*, IBRU Boundary and Security Bulletin Spring 1996, <https://www.dur.ac.uk/ibru/publications>, p. 62-63 (pristup: 10.04.2014.)

na grčki vojni udar. U avgustu 1974.godine, puč je propao, a Makarios je ponovo prezeo vlast na Kipru. Turci su kontrolisali 37 posto ostrva, tako da se Kipar podelio. Kao rezultat podele, NATO je poslao mirovne snage u tampon zonu da kontroliše situaciju, ali mir nije obnovljen. Samo Turska priznaje tursku republiku Severni Kipar, i za sada, nema znakova ujedinjenja Kipra¹⁸.

Godine 2004. Republika Kipar je postala članica EU. No, severni deo Kipra nije prihvaćen. A marta 2008.godine, ruši se zid koji je decenijama stajao između Kipra i „tampon“ zone. Ulica Ledra u Nikoziji je bila ta koju je presecao zid. Dana 3.aprila 2008.godine ta ulica je ponovo otvorena u prisustvu zvaničnika jedne i druge strane, kiparskih Grka i Turaka.

Spor Republike Irske i Velike Britanije

Spor Irske i velike Britanije oko Severne Irske je spor koji je izazivao najviše problema. Naime, Irska je ranije bila deo ujedinjenog Kraljevstva, od 1801. do 1920.godine. Pre toga, egzistirala je odvojeno kao Kraljevina Irska. Na izborima 1918. godine, irski poslanici su odbili da odu u Vestminster i sastali su se u Dublinu i proglasili nezavisnost Irske, koja je, do tada, bila britanska provincija, bez ikakvog autonomnog statusa. Posle toga je nastao građanski rat, koji je trajao dve godine, a zatim je proglašeno primirje i zaključen ugovor, kojim je priznato uspostavljanje Irske, kao i svojstvo dominiona. Ali, zbog verske podeljenosti, Alster (Ulster) i Severna Irska su ostale u sastavu Velike Britanije¹⁹. Kasnije, Irska se podelila na Severnu Irsku koja je postala deo Velike Britanije i na Republiku Irsku, kao nezavisnu državu. Do podele je došlo kada je Britanski parlament prihvatio Akt Vlade Irske 1920.godine, kojim se zemlja podelila na severni i južni deo. Akt iz 1920.godine imao je za cilj stvaranje dve samoupravne jedinice. Akt, takođe, sadrži odredbe o saradnji te dve teritorije, kao i o eventualnom, ponovnom njihovom ujedinjenju. No, podela je ojačana 1922.godine, kada se Južna Irska odvajala od Velike Britanije i postaje Slobodna država Irska. Nakon toga, pojačavaju se tenzije i irski nacionalisti teže ka stvaranju jedinstvene države. Oni se sukobljavaju sa unionistima u severnoj Irskoj, čiji je cilj da ostanu u Velikoj Britaniji. Irska je 1949. godine, na osnovu posebnog akta (Republic of Ireland Act), koji je prihvatio irski parlament, proglašena nezavisnom državom i tada je ona istupila iz Komonvelta. Da bi se, koliko-toliko, sprečile tenzije, britanske i irske vlasti su se dogovorile da se status Severne Irske neće menjati bez saglasnosti većine stanovnika na toj teritoriji, a što je rezultiralo potpisivanjem Sporazuma iz Belfasta 1998.godine²⁰.

Spor Švajcarske, Austrije i Nemačke

Spomenućemo i jedan spor između Švajcarske, Austrije i Nemačke oko Bodenskog jezera, koje je jedina oblast u Evropi, u kojoj ne postoje definisane granice. Austrija i Nemačka smatraju da jezero treba da ima status kondominijuma, odnosno, da se zajednički

¹⁸ Zachariades M.A., Transplanted populations and the problems caused: Cyprus, http://aspects.duckdns.org/in_search_of_filotimo/Zachariades_cyprus_analysed.htm (pristup: 15.05.2014.); Kaloudis G.S., Cyprus: The Unresolved Conflict, <http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/dergi/kalou1.htm>, (pristup: 15.05.2014.)

¹⁹ Čolović V., nav. delo, str. 119

²⁰ O'Connell K., History of Conflict, An introduction to the situation in Northern Ireland, Penn High School 2004, www.indiana.edu (pristup: 14.05.2014.)

ostvaruju suverena prava bez podele na nacionalne zone. Švajcarska odbacuje takav stav i stoji na stanovištu da granica prolazi sredinom jezera. Sva pitanja koja se odnose na prevoz brodovima i ribolov regulisana su posebnim ugovorima ovih zemalja²¹. Međutim, sporovi nastaju. Npr., jedan spor se odnosi na splav koji je usidren u dve države, drugi na pravo ribolova u zalivu Bergenc, itd.

Spor Holandije i Nemačke

Spor između Holandije i Nemačke tiče se reke Ems i zaliva Dolart. Reka Ems se nalazi u severozapadnoj Nemačkoj i prolazi kroz nemačke savezne države Severna Rajna – Vestfalija i Donja Saksonija, sve do zaliva Dolart. Državna granica između donjeg saksanskog područja Frisland i provincije Groningen u Holandiji, prolazi kroz ušće reke Ems i predmet je sporenja ove dve države. Sa druge strane, pomenuti zaliv Dolart se nalazi između severne Holandije i Nemačke, na zapadnoj strani ušća reke Ems²². Holandija i Nemačka se ne slažu o tačnoj liniji granice preko zaliva. Ceo spor je nastao zbog elektrane Borkum Rifgat koja bi koristila vetar kao izvor energije²³.

Spor između Slovenije i Hrvatske

Spor koji izaziva veliku pažnju i koji je predstavljao i, još uvek, predstavlja „kamen spoticanja“, jeste spor Slovenije i Hrvatske oko Piranskog zaliva. Pomenućemo načelo *uti possidetis*²⁴ koje je primenjivano još 1810.godine, u vezi sa granicama država u Južnoj Americi, kao i 1821.godine u vezi granica država u srednoj Americi. To načelo je potvrđivano u različitim arbitražnim odlukama pre Drugog svetskog rata, koje su se odnosile na teritorijalna ograničenja. Takođe, ono se pominje u presudi Međunarodnog suda pravde u Hagu 22. decembra 1986.godine, u sporu između Burkine Faso i Malija. Tada se to načelo potvrdilo kao opšte načelo međunarodnog prava²⁵.

U Mišljenju br. 3 od 11.januara 1992.godine, Arbitražna komisija je potvrdila to načelo. Naime, ta Komisija je utvrdila da se spoljne granice moraju poštovati od svih postojećih susjednih država, kao i da, u nedostatku drugačijeg slobodno postignutog sporazuma, postojeće granice između republika postaju zaštićene međunarodnim pravom. Nikakve promene tih granica, kao i druga razgraničenja, koja su postignuta silom, nemaju pravno dejstvo²⁶.

Kad je u pitanju spor između Slovenije i Hrvatske, slovenački Parlament je 7.aprila 1993.godine, usvojio Memorandum u vezi sa Piranskim zalivom i izlazom na otvoreno

²¹ Blatter J., Performing Symbolic Politics and International Environmental Regulation: Tracing and Theorizing a Causal Mechanism beyond Regime Theory, *Global Environmental Politics* 9:4, November 2009, <http://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/glep.2009.9.4.81#.U3Tb9GCG-ic>, p. 83-84, (pristup: 15.05.2014.)

²² International Boundary Study, Germany – Netherlands Boundary, The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research, No. 31 – April 6, 1964, <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibso31.pdf> (pristup: 12.05.2014.)

²³ <http://www.ofw-online.de/projekte/riffgat.html> (pristup: 15.05.2014.); <http://www.spiegel.de/international/europe/ewe-wind-park-riffgat-caught-up-in-german-dutch-border-dispute-a-843419.html> (pristup: 14.05.2014.)

²⁴ Načelo međunarodnog prava na osnovu kojeg se unutrašnja razgraničenja između administrativnih jedinica priznaju kao državne granice u času sticanja nezavisnosti

²⁵ Degan V.Đ., *Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ*, *Adrias* svezak 12, Zagreb-Split 2005, str. 41-42

²⁶ Degan V.Đ., *nav.delo*, str. 42

more. Radi se o jednom čvrstom stavu, od kojeg slovenačka strana nije htela da odustane, a po nekim autorima to predstavlja razlog, što nije došlo do zaključenja celovitog ugovora o kopnenom i pomorskom razgraničenju Hrvatske i Slovenije. Slovenački zahtev formulisan je u noti Stalne misije Republike Slovenije koja je upućena 7.novembra 2003.godine Generalnom sekretaru UN, kao protest protiv proglašenja zaštićene ekološke-ribolovne zone, od strane Republike Hrvatske. Sadržina tog zahteva je sledeća: „Republika Slovenija ima neposredni izlaz na otvoreno more i ima pravo da proglasi svoj sopstveni privredni ili ekološko-ribolovni pojas. Kao jedna od obalnih republika bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kao i nakon njenog raspada, Slovenija je već vršila to pravo i zato ima to isto pravo sada. Na osnovu Osnovne ustavne povelje o nezavisnosti i suverenosti Republike Slovenije, Republika Slovenija kao nezavisna država preuzela je prava i obaveze u vezi sa teritorijalnim morem, koje su, do tada, vršene s drugim federalnim jedinicama bivše zajedničke države. Kao rezultat toga, Republika Slovenija je zadržala postojeću sopstvenu nadležnost nad Piranskim zalivom, kao i neposredan teritorijalni izlaz na otvoreno more”²⁷.

U mnogim arbitražnim i sudskim presudama o morskim razgraničenjima je, bez izuzetka, afirmisano načelo da kopno dominira nad morem, odnosno, da je kopno ono koje obalnoj državi daje pravo na morske vode koje dodiruju njene obale. Nema ni jedne međunarodne sudske ili arbitražne presude o morskim razgraničenjima koja bi navedena načela dovela u pitanje. Po nekim mišljenjima, samim tim, nema osnova ni za slovenačke zahteve. Naime, po mišljenju tih autora, svaka država ima svoje teritorijalno more u produžetku čitave njene obale, pa tako i Hrvatska i Slovenija, u Savudrijskom, odnosno, Piranskom zalivu. Svi brodovi koji idu u slovenačke luke, mogu nesmetano da prolaze kroz italijansko i hrvatsko teritorijalno more. Po tome, Slovenija ne može da stekne fizički izlaz na otvoreno more na Jadranu, osim, ako bi joj Hrvatska ustupila deo svoje obale u delu zapadne Istre južno od rta Savudrija. Hrvatska strana se, u ovom sporu, poziva na načelo *uti possidetis* iz 1991.godine, tako da, po tom načelu, država ne može da postavi nikakav zahtev za promenu kopnenih granica. Isto tako, hrvatska strana se poziva i na druge razloge. Naime, kopnena granica u Istri sledi etničku granicu. Sve do formalnoga ukidanja neostvarene Slobodne Teritorije Trsta 1954.godine, ta bivša jugoslovenska federalna jedinica nije imala izlaz na more. Inače, između Hrvatske i Slovenije postignuti su sporazumi o ribolovu i graničnom prometu, što obezbeđuje njihove normalne odnose²⁸.

SPOROVI IZMEĐU ČLANICA EU I ZEMALJA NEČLANICA

Sporovi kojima ćemo posvetiti pažnju u ovom odeljku, tiču se, pre svega, zemalja zapadnog Balkana. To ne znači da ne postoje i drugi sporovi između zemalja članica i nečlanica, ali nas najviše interesuju oni koji egzistiraju na prostoru bivše Jugoslavije, pre svega, zbog pitanja njihovog rešavanja i mogućnosti da članstvo u EU utiče na to rešavanje. Radi se, znači, o sporovima zemalja članica EU, koje se nalaze u regionu, sa državama nečlanicama.

²⁷ Degan V.Đ., nav.delo, str. 45

²⁸ Tomaić T., Kriza međunarodnih odnosa – studija slučaja. Hrvatska i Slovenija – granica u Istri, *Časopis za suvremenu povijest*, vol.43 no.2, listopad 2011., Zagreb 2011, str.408

Spor između Srbije i Hrvatske

Spor između Srbije i Hrvatske tiče se granice na Dunavu. Oko 10.000 hektara zemljišta sa srpske i oko 2.500 hektara sa hrvatske strane je sporno. Najveći deo ovog zemljišta se nalazi u opštinama Sombor i Apatin. Sporne teritorije nisu naseljene. Republika Srbija se zalaže za utvrđivanje državne granice sredinom prirodnog toka reke Dunav. Ovo je i trenutno faktičko stanje na granici. Sve teritorije levo od predložene linije razgraničenja administrira Srbija, a sve teritorije desno administrira Hrvatska. U vezi sa tim sporom, neki hrvatski autori smatraju da bi trebalo uzeti u obzir granice katastarskih opština i privatne posede građana svake od država na adama na Dunavu, kao i na suprotnoj obali te reke. Zato bi, po tom mišljenju, državna granica Srbije i Hrvatske, pre ili kasnije, trebala da „ide“ maticom, odnosno, *thalwegom* Dunava, kao što je to slučaj i sa ostalim graničnim plovnim međunarodnim rekama²⁹. Po tome, zajedničku kopnenu granicu izvan Dunava iza Iloka, treba zajednički utvrditi, a po pomenutom načelu *uti possidetis* iz 1991. godine. Pri tome, obe strane mogu kao pomoćni kriterijum razgraničenja uzeti i granice katastarskih opština. U tom sporazumu bi trebalo urediti pravo privatnih vlasnika da, bez teškoća, odlaze na svoje posede u drugoj državi da bi ih koristili i obrađivali. Znači, Republika Hrvatska svoj predlog za razgraničenje zasniva na katastarskom premeru iz 1878. godine, iz vremena Austrougarske monarhije. Ovako povučena granica, linijom koja razdvaja katastarske opštine, odstupala bi od toka Dunava i čak bi ga presecala 18 puta. Ipak, u tom slučaju, na hrvatskoj strani bi se našle Šarengradska i Vukovarska ada, koje su i najviše sporne, a za koje je Hrvatska najviše zainteresovana. Takvo rešenje išlo bi na štetu Srbije, jer bi ona njime izgubila deo teritorija opština Apatin i Sombor. Hrvatska takođe traži i da se, u skladu sa odlukom Badinterove komisije, poštuje pravilo da zatečene granice između bivših republika SFRJ postaju međudržavne³⁰. U međuvremenu, Dunav je pomerio svoje korito par kilometara ka hrvatskoj strani, a za potrebe nesmetane plovidbe iskopano je nekoliko kanala koji su dodatno promenili tok Dunava.

Spor Crne Gore i Hrvatske oko Prevlake

Jedan od najkontroverznijih teritorijalnih sporova na prostorima zapadnog Balkana je spor oko Prevlake. Sada taj spor egzistira između Crne Gore i Hrvatske, a ranije je taj spor postojao između SR Jugoslavije i Hrvatske. Po svojim geografskim koordinatama ova oblast se nalazi između Hrvatske i Crne Gore. Svojim većim delom ono je nenaseljeno. Kao što je u prošlosti služio vojnim i odbrambenim ciljevima, zbog svog izuzetnog strategijskog položaja za Dubrovačko zaleđe, Konavle i Boku, tako je i u bivšoj SFRJ ovo područje bilo podvrgnuto specijalnom režimu Jugoslovenske narodne armije. Međutim, po administrativnoj međurepubličkoj granici koja je usledila posle Drugog svetskog rata, ozvaničena je predratna granična linija Dubrovačkog sreza Banovine Hrvatske³¹. Zbog velikog značaja ovog područja SR Jugoslavija i Hrvatska su postigle Sporazum o demilitarizaciji područja 30. septembra 1992. godine. Savet bezbednosti UN je na osnovu glave VII Povelje, doneo rezoluciju br. 779 od 6. oktobra 1992. godine, kojom je potvrdio obavezu strana u sporu da vojno napuste teritoriju, stavljaajući istovremeno Prevlaku pod nadzor UN³².

²⁹ Degan V.Đ., nav.delo, str. 49

³⁰ Nogulović J., Savremeni odnosi Republike Srbije i Republike Hrvatske kroz analizu graničnog spora u Podunavlju, Zbornik beogradske otvorene škole, Beograd 2012., str. 75

³¹ Dimitrijević D., Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije, Međunarodni problemi 3-4, 2003, Beograd 2003., str. 366

³² *Ibidem*

Inače, Hrvatska insistira da je Prevlaka deo njene teritorije i na osnovu toga traži, po principu srednje linije, pola ulaza u zaliv. Crna Gora smatra da je to sporno i na tome će insistirati. Po tome, zaliv mora ostati u onom režimu kakav je bio u momentu raspada bivše SFRJ. U tom kontekstu odluka Badinterove komisije donekle ide u prilog Crne Gore, jer treba slediti načelo da niko ne može da vrši suverenost i vlast nad onim delom nad kojim to nije obavljao u trenutku kada se raspala prethodna država. U zalivu Boke Kotorske, koji zapravo obuhvata sporno područje Prevlake, uvek je bila vojska, a unutar zaliva, civilnu jurisdikciju su vršili organi Crne Gore i Lučke kapetanije Kotora, Zelenike, Herceg Novog, kao i crnogorska policija, što nije sporno³³.

Sa druge strane, osnovno polazište Crne Gore pri utvrđivanju konačne granice na moru treba biti insistiranje na potpunoj nadležnosti nad Bokokotorskim zalivom. Ovo je pitanje od najvažnijeg državnog interesa za Crnu Goru, iako je Prevlaka izgubila vojno-strateško značenje. Tokom pregovora koji su prethodili privremenom režimu (2002.) spominjano je da striktno poštovanje međunarodnog prava Hrvatskoj može doneti deo tog vodenog pojasa, odnosno, polovinu ulaza u Boku, dok bi Crnoj Gori u tom slučaju pripao plići deo, zbog čega bi veći brodovi teško mogli uploviti u zaliv³⁴.

Moramo spomenuti i rt Konfin koji je jedna od najvažnijih tačaka, kad se govori o ovom sporu. Sama reč Konfin je u dijalektu dubrovačkog područja prihvaćeni italijanski izraz za granicu. Tako je taj rt, na kojem kopnena granica izbija na more, u narodu i označen kao granični kamen. Hrvatska strana ističe da se za argumentaciju može izneti čitav niz starih, ali i novijih dokumenata i geografskih karata, a posebno valja izdvojiti geografsku kartu izrađenu na osnovu snimanja Geodetskog zavoda iz Titograda 1969., koja je izdata od Savezne geodetske uprave SFRJ, Zavoda za kartografiju iz Beograda 1970. godine. Na njoj je identifikovana i ucertana kopnena granica između bivših republika, čija krajnja tačka izlazi na obalu, rt Konfin, što je jasno i pregledno u samoj legendi karte³⁵.

Hrvatska insistira da je Prevlaka deo njene teritorije i na osnovu toga traži, po principu srednje linije, pola ulaza u zaliv. Crna Gora smatra da je to sporno i na tome ćemo insistirati. Verujem da ćemo uspeti, jer zaliv mora ostati u onom režimu kakav je bio u momentu raspada bivše SFRJ. U tom kontekstu odluka Bandinterove komisije nam donekle ide u prilog, jer treba slediti načelo da niko ne može da vrši suverenost i vlast nad onim delom nad kojim to nije obavljao u trenutku kada se raspala prethodna država. U zalivu Boke Kotorske, koji zapravo obuhvata sporno područje Prevlake, uvek je bila vojska, a unutar zaliva, civilnu jurisdikciju su vršili organi Crne Gore i Lučke kapetanije Kotora, Zelenike, Herceg Novog, kao i crnogorska policija, što nije sporno. Kada je u pitanju ovaj problem, ipak je mnogo veći strateški interes Crne Gore i SRJ. Hrvatska insistira da je Prevlaka deo njene teritorije i na osnovu toga traži, po princi-

³³ Kadić V., Zaliv u našim vodama, <https://groups.yahoo.com/neo/groups/sorabia/conversations/top-ics/32782> (pristup: 18.05.2014.)

³⁴ Preuzeto iz "Slobodna Dalmacija" – Boka Piranska iz Crne Gore se najavljuje internacionalizacija još jednog graničnog spora, <http://www.forum.hr/showthread.php?t=191236> (pristup: 18.05.2014.)

³⁵ List "Slobodna Dalmacija" - Razgovor: Dr Vesna Barić-Punda, članica hrvatske grupe stručnjaka za granicu između RH i Crne Gore: Granica treba ići sredinom bokokotorskog zaljeva, <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20010717/temedan1.htm> (pristup: 17.05.2014.)

pu srednje linije, pola ulaza u zaliv. Crna Gora smatra da je to sporno i na tome ćemo insisitirati. Verujem da ćemo uspeti, jer zaliv mora ostati u onom režimu kakav je bio u momentu raspada bivše SFRJ. U tom kontekstu odluka Bandinterove komisije nam donekle ide u prilog, jer treba slediti načelo da niko ne može da vrši suverenost i vlast nad onim delom nad kojim to nije obavljao u trenutku kada se raspala prethodna država. U zalivu Boke Kotorske, koji zapravo obuhvata sporno područje Prevlake, uvek je bila vojska, a unutar zaliva, civilnu jurisdikciju su vršili organi Crne Gore i Lučke kapetanije Kotora, Zelenike, Herceg Novog, kao i crnogorska policija, što nije sporno. Kada je u pitanju ovaj problem, ipak je mnogo veći strateški interes Crne Gore i SRJ. Hrvatska insistira da je Prevlaka deo njene teritorije i na osnovu toga traži, po principu srednje linije, pola ulaza u zaliv. Crna Gora smatra da je to sporno i na tome ćemo insisitirati. Verujem da ćemo uspeti, jer zaliv mora ostati u onom režimu kakav je bio u momentu raspada bivše SFRJ. U tom kontekstu odluka Bandinterove komisije nam donekle ide u prilog, jer treba slediti načelo da niko ne može da vrši suverenost i vlast nad onim delom nad kojim to nije obavljao u trenutku kada se raspala prethodna država. U zalivu Boke Kotorske, koji zapravo obuhvata sporno područje Prevlake, uvek je bila vojska, a unutar zaliva, civilnu jurisdikciju su vršili organi Crne Gore i Lučke kapetanije Kotora, Zelenike, Herceg Novog, kao i crnogorska policija, što nije sporno. Kada je u pitanju ovaj problem, ipak je mnogo veći strateški interes Crne Gore i SRJ.

Pitanje eksploatacije nafte i gasa – nalazišta oko Prevlake

Jedno od pitanja u vezi Prevlake jeste i pitanje rezervi nafte i gasa. Naime, hrvatska Vlada je još pre više od godinu dana najavila raspisivanje međunarodnih konkursa za istraživanje i razvoj domaćih rezervi nafte i gasa, ali eksploatacija najbogatijih nalazišta mogla bi da bude blokirana, sve dok se ne reši pitanje granica između Hrvatske i Crne Gore, obzirom da se ta nalazišta nalaze u delu za koji vezujemo teritorijalni spor, odnosno, u neposrednoj blizini današnje privremene crte razgraničenja koja je ustanovljena međudržavnim sporazumom Hrvatske i Crne Gore iz 2002. godine. Na osnovu tog sporazuma, Hrvatska je uspostavila kontrolu nad kopnenom granicom na Prevlaci, ali je na moru uveden privremeni granični režim³⁶.

Mišljenja o prepuštanju spora Međunarodnom sudu pravde u Hagu

Kad je u pitanju prepuštanje spora Međunarodnom sudu pravde u Hagu, mišljenje Zagreba je da mogućnost da se rešavanje graničnog pitanja između Hrvatske i Crne Gore, u slučaju da ne uspeju bilateralni pregovori, prepusti ovom organu, postoji. Ipak, važno je da privremeni sporazum funkcioniše i da se to pitanje rešava pravno, a ne politički. Jedno od spornih pitanja se, upravo vezuje, za naftu i gas u tom području. U hrvatskom Ministarstvu spoljnih i evropskih poslova kažu kako mogućnost međunarodne arbitraže, ako se dogovor ne postigne, nije nešto novo. Jedno mišljenje je da je ideja o tome da se vodi spor u Hagu već bila na dnevnom redu. Ona je stara 7 godina kada je bila dogovorena između tadašnjih vlada Hrvatske i Crne Gore. Ona je i sad aktuelna, po tom mišljenju, jer obe strane različito gledaju na rešavanje pitanja granice, tako da je Međunarodni sud pravde u Hagu dobro rešenje. Bitno je da to pitanje ne opterećuje političke odnose dve države. Hrvatskoj je izuzetno bitno da se ta granica odredi, uključujući i problem istra-

³⁶ Hrvatska će Crnoj Gori ponuditi zajedničko istraživanje nafte, <http://www.cdm.me/ekonomija/hrvatska-ce-crnoj-gori-ponuditi-zajednicko-istrazivanje-nafte> (pristup: 17.05.2014.)

živanja nafte i gasa. Osim toga, po rečima dubrovačko-neretvanskog župana, interes te županije, a i cele Hrvatske je u tome, da je jako važno da se zna ko ima pravo da istražuje nalazišta i u kojim područjima. Zbog toga je Hrvatska reagovala, jer je Crna Gora raspisala konkurs za koncesioniranje istraživanja nafte i gasa, a Hrvatska je protiv toga da se to radi pre određivanja granične linije³⁷.

Sa druge strane, u Ministarstvu spoljnih poslova Crne Gore se veruje da će ovo granično pitanje biti rešeno na dobar način, a ako se dogovor ne postigne, rešenje treba tražiti na Međunarodnom sudu pravde ili pred međunarodnom arbitražom. Jedno od ekspertskih mišljenja ide u pravcu da bi tada Crna Gora bila u nepovoljnijoj poziciji³⁸.

Spor između Grčke i Makedonije

Makedonija je proglasila nezavisnost od Jugoslavije 1991. godine, a članica UN je postala 1993. Godine 1991. dobila je priznanje većine članica EU (tada EZ) i pod tim imenom je priznata kao samostalna država na međunarodnom nivou. Međutim, kao posledica spora s Grčkom oko imena (koji traje od proglašenja njene samostalnosti), Makedonija se u međunarodnoj komunikaciji naziva privremenim imenom „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“ (skraćeno kao BJRM, engl. FYROM). U decembru 2005., Makedonija je predala zahtev za ulazak u EU i podnela je zahtev za članstvo u NATO-u. Do sada, Makedonija nije ispunila nijedan od svojih spoljno-političkih prioriteta. Slab napredak Makedonije nije samo posledica neuspeha makedonske spoljne politike i grčkih opstrukcija, nego i posledica neefikasne politike proširenja koju vodi Evropska komisija³⁹.

Ime Makedonija korišćeno je u različitim razdobljima za različite teritorije, pa je zato to ime najkontroverznije ime u celoj političkoj i društvenoj istoriji jugoistočne Evrope. Grčko-makedonski sukob oko imena zemlje izvire iz različitih diskursa o prostoru, odnosno, iz činjenice da politički akteri uvek upisuju specifična značenja u prostor na kojima temelje svoj identitet i svoju spoljnu politiku. Dok grčka nacionalistička pozicija „prisivaja“ antičke i srednjevekovne Makedonce kao deo grčkog nasleđa, makedonska strana tvrdi da su savremeni Makedonci (Sloveni), u stvari, antički Makedonci, uključujući i Aleksandra Makedonskog⁴⁰.

U novembru 2008.godine, Makedonija je podigla tužbu protiv Grčke međunarodnom sudu pravde u Hagu. Presudom Suda (donesena sa 15 glasova prema 1) smatra se da je Grčka, koja se protivila ulasku Makedonije u NATO u aprilu 2008. godine, prekršila svoju obavezu da ne blokira ulazak te države u međunarodne organizacije, ukoliko se država navodi pod imenom „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“. A odbijena je i grčka optužba i tvrdnja kako taj Sud nije nadležan da odlučuje o tom bilateralnom sporu⁴¹.

Početkom 2012.godine, nastojanja međunarodne zajednice da se reši spor su se in-

³⁷ Hrvatska za nalaženje trajnog rješenja za Prevlaku, Radio Slobodna Evropa, <http://www.slobodnaevropa.org/content/hrvatska-za-nalazenje-trajnog-rjesenja-za-prevlaku/25095812.html> (pristup: 17.05.2014.)

³⁸ *Ibidem*

³⁹ Kornfein I., Nomen est omen: Vječni spor Grčke i Makedonije, *Polemos* 16 (2013.) 1, Zagreb 2013., str.80

⁴⁰ Kornfein I., nav.delo, str. 82-83

⁴¹ Kornfein I., nav.delo, str. 86

tenzivirala i konačno je odbačena ideja da će se spor ikada rešiti na bilateralnom nivou. Generalni sekretar UN Ban Ki Mun je naglasio da će se UN angažovati u rešavanju spora, ali je rekao da se obe strane moraju potruditi i pokazati predanost u traženju prihvatljivog rešenja pozitivnim delovanjem. Makedonija je, sa druge strane pozvala Ban Ki Muna da izvrši pritisak na Grčku da poštuje Privremeni sporazum iz 1995. godine kojim su formalizovani bilateralni odnosi između dve zemlje i da se poštuje presuda Međunarodnog suda pravde, kojom je utvrđeno da je blokiranje makedonskog ulaska u NATO protivzakonito. U sklopu rešavanja spora, donesen je plan sledećih sastanaka za rešavanje pitanja imena⁴².

DA LI EVROPSKA UNIJA POSEDUJE MEHANIZME ZA REŠAVANJE TERITORIJALNIH SPOROVA ?

Činjenica je da EU ne poseduje instrumente za rešavanje teritorijalnih sporova i drugih teritorijalnih problema. EU ne može da pruži direktnu pomoć stranama koje imaju teritorijalni spor. Proces razgraničenja smatra se bilateralnim pitanjem za koji EU nije nadležna. Kada su u pitanju problemi granica, *acquis communautaire* ne postoji, niti postoji metodologija kojom bi se pratio razvoj događaja na terenu. Međutim, regionalna saradnja i dobrosusedski odnosi nisu samo „suštinski deo procesa integracije u Evropsku uniju“, već su i sastavni deo Izveštaja o napretku, koji Evropska komisija redovno izdaje (u odeljku Politički kriterijumi), za zemlje koji su kandidati za ulazak u ovu organizaciju⁴³.

Kad govorimo o teritorijalnim sporovima između zemalja koje su, već, članice EU, onda se mora reći da je očekivano da tih sporova bude manje, nego kada su u pitanju sporovi između članica EU i drugih država – nečlanica. No, kad govorimo o teritorijalnim sporovima, govorimo i o drugim vrstama sporova, koje možemo svrstati pod granične, odnosno, koje mogu imati veze sa teritorijalnim pretenzijama, kao npr. pomenuti spor između Grčke i Makedonije oko imena države. No, taj spor bi, pre, trebali da posmatramo kao konflikt identiteta. Obe strane smatraju da „ona druga strana“ ima neprijateljski motiv⁴⁴.

Interesantno je mišljenje da teritorijalni problemi između zemalja članica ne bi trebalo da budu prisutni, ako su u pitanju zemlje koje su proces priključenja EU počele prestatkom „Hladnog rata“, odnosno, krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina⁴⁵. No, u praksi nije tako. Pojedini autori razlikuju različite vrste teritorijalnih sporova, na koje EU, kao organizacija, može imati uticaj, ne samo kroz integracije tih teritorija, već i kroz potpisane sporazume o saradnji⁴⁶. Iako mnogi od zvaničnih dokumenata EU, koji su doneti pre Kopenhaških kriterijuma, samo implicitno predviđaju norme, za koje se zalaže EU, naknadni dokumenti, kao što su Kopenhaški kriterijumi i Sporazum iz Madrida definišu da bi EU trebalo da se rukovodi normativnim vrednostima na kojima EU počiva, kada su u pitanju međunarodni poslovi. Obzirom da EU želi da utiče na odluke i „ponašanje“ druge države, logično je pitanje da li će države nečlanice biti zainteresovane da se pridruže

⁴² Kornfein I., nav.delo, str. 89-90

⁴³ Brozović Z., Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd, mart 2012., str. 4

⁴⁴ Diez T., Stetter S., Albert M., nav.delo, p. 8

⁴⁵ Slobodchikoff M.O., How effective are International Organizations at Resolving Territorial Disputes among Member States: A look at the European Union, Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus Vol.1' (2) 2012, p. 30

⁴⁶ Diez T., Stetter S., Albert M., nav.delo, p. 4 i dalje

EU, kao i koji će biti njihov motiv za ulazak u EU. Ako jedna država ne uspe da uđe u EU, jedan od razloga za to će biti, to što ta država neće biti snažno motivisana⁴⁷.

Osnovna ideja evropskih integracija je obezbeđenje mira na kontinentu. EU je postala model za regionalnu integraciju, uopšte. Od 1973.godine, EU stalno privlači nove članove, koji, pre svega, očekuju mir i prosperitet. EU je razvila sveobuhvatne i koherentne modele koji mogu da prave razlike između graničnih sukoba⁴⁸.

ZAKLJUČAK

Teritorijalne sporove u zemljama EU će rešavati same države koje su u sporu. Ti sporovi su prisutni u većini zemalja članica, bez obzira na to, kada su postale deo ove zajednice. Činjenica da EU insistira na tome da nove članice nemaju sporove sa svojim susedima, teško se može ostvariti, ako se ima u vidu pomenuta situacija između Slovenije i Hrvatske, kao i spor na Kipru, imajući u vidu da su ove zemlje primljene u EU 2004., odnosno, 2013. godine. Zbog toga ne možemo očekivati da će članstvo u EU rešiti teritorijalne sporove u zemljama zapadnog Balkana. Ulazak tih zemalja u ovu zajednicu može ublažiti posledice ovih sporova, ali ih nikako ne može, konačno, rešiti. Čak i donošenje pojedinih akata, na nivou EU, ne može, automatski, rešiti ovaj problem. Za to je potreban bilateralni dogovor, odnosno, dogovor više zemalja. Podela teritorijalnih sporova po načinu ili vremenu nastanka, po njihovoj prirodi ili uzroku, nepotrebna je, obzirom da su svi sporovi specifični, naročito oni, o kojima je bilo reči. Teritorijalni sporovi u zemljama zapadnog Balkana su se pojavili kao posledica raspada bivše Jugoslavije, odnosno, kao posledica sukcesije, mada se za mnoge od tih sporova može reći da su postojali još pre nastanka zajedničke države. Upravo se, zbog svega navedenog, može zaključiti da će EU zahtevati da se teritorijalni sporovi između država budućih kandidata za ulazak u EU, moraju rešavati, kao uslov ulaska uovu organizaciju, ali da se svi sporovi neće moći rešiti i da će oni postojati i u okviru EU. Uostalom, veće tenzije oko teritorijalnih sporova imamo u Severnoj Irskoj, na Gibraltaru i na Kipru, nego u zemljama zapadnog Balkana.

U vezi sa navedenim, moramo reći da postoje teritorijalni sporovi između zemalja bivših republika SFRJ i koje nisu članice EU. Spominjemo ih zato što se njihovo rešavanje može postaviti kao neki od uslova za ulazak u EU. Naime, između, Srbije i Crne Gore jedan manji teritorijalni spor, koji se odnosi na teritoriju između opštine Pljevlja u Crnoj Gori i opštine Prijepolje u Srbiji. Pošto je u pitanju šuma koja je u nadležnosti Javnog preduzeća „Srbijašume“, ovaj spor ne utiče na svakodnevni život ljudi u ovom regionu. Verovatno će ovaj spor biti rešen kompromisom, pa ne bi trebalo da predstavlja značajnu prepreku prilikom vođenja pregovora o granici⁴⁹. Između Srbije i BiH, tačnije Republike Srpske, takođe, postoji granični spor koji se tiče sela Sastavci. To selo se nalazi na teritoriji BiH, tačnije u Republici Srpskoj, u opštini Rudo, odnosno, u regionu Foča. Ali, teritorijalno se nalazi na teritoriji opštine Priboj u Zlatiborskom okrugu i predstavlja enklavu u Srbiji. Ipak, prema teritorijalnoj organizaciji, Sastavci pripadaju selu Međurečje u opštini Rudo. Ima površinu

⁴⁷ Slobodchikoff M.O., nav.delo, p. 34

⁴⁸ Diez T., Stetter S., Albert M., nav.delo, p.20-21

⁴⁹ Brozović Z., nav.delo, str. 8

oko 400 ha⁵⁰. Nije poznato od kada je ova eksteritorija definisana na ovakav način, ali je sigurno da je od Berlinskog kongresa 1878.godine, Austrougarska, na ovaj način, ovo selo izdvojila od Turske⁵¹.

Možemo reći da će se teritorijalni sporovi, ne samo oni o kojima je bilo reči, teško rešavati kao uslov ulaska u EU. Da je to tačno, pokazuje i niz sporova u zemljama EU. Samo članstvo u EU ne znači da će teritorijalni spor biti, automatski, rešen, imajući u vidu prirodu EU, kao organizacije. Svaka država zadržava svoj suverenitet ulaskom u EU, ali čak i da nije tako, moramo imati na umu da su mnogi teritorijalni sporovi vezani za nerešene političke, socijalne, religijske i druge odnose ne samo država, već i pripadnika pojedinih naroda.

BIBLIOGRAFIJA:

1. Andrassy, Juraj. *Međunarodno pravo*, Zagreb: 1990.
2. Blatter, Joachim. *Performing Symbolic Politics and International Environmental Regulation: Tracing and Theorizing a Causal Mechanism beyond Regime Theory*, *Global Environmental Politics* 9:4, November 2009.
3. Brozović, Zorana. *Teritorijalni i granični sporovi na Zapadnom Balkanu*, Studija slučaja: proces razgraničenja Srbije i Crne Gore, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, Beograd: 2012.
4. Ćirković, Marija., Golić Rajko. *Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci*, Geografski institut „Jovan Cvijić“, Zbornik radova, br. 57, 2007, Beograd: 2007.
5. Čolović, Vladimir. *Sukob zakona i promena suvereniteta*, Beograd: 1999.
6. Degan, Vladimir Đuro. *Međunarodno pravo kao osnova rješavanja preostalih sporova na području bivše SFRJ*, *Adrias* svezak 12, Zagreb: 2005.
7. Diez, Thomas., Stetter, Stephan., Albert, Mathias. *The European Union and the Transformation of Border Conflicts*, Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies. The University of Birmingham: Institut für Weltgesellschaft, 2004.
8. Dimitrijević, Duško. *Međunarodno-pravni tretman graničnih sporova na prostoru bivše Jugoslavije*, *Međunarodni problemi* 3-4, 2003, Beograd: 2003.
9. <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20010717/temedana1.htm>
10. <http://www.cdm.me/ekonomija/hrvatska-ce-crnoj-gori-ponuditi-zajednicko-istrazivanje-naft>
11. <http://www.forum.hr/showthread.php?t=191236>
12. <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/ibs031.pdf>
13. <http://www.ofw-online.de/projekte/riffgat.html>
14. <http://www.slobodnaevropa.org/content/hrvatska-za-nalazenje-trajnog-rjesenja-za-prevlaku/25095812.html>
15. <http://www.spiegel.de/international/europe/ewe-wind-park-riffgat-caught-up-in-german-dutch-border-dispute-a-843419.html>
16. <http://www.unilu.ch/files/Blatter-Performing-Symbolic-Politics-GEP.pdf>
17. <https://groups.yahoo.com/neo/groups/sorabia/conversations/topics/32782>
18. International Boundary Study, Germany – Netherlands Boundary, The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research, No. 31 – April 6, 1964.
19. Kadić, V. Zaliv u našim vodama, *Kaloudis George Stergiou, Cyprus: The Unresolved Conflict*, <http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/dergi/kalou1.htm>

⁵⁰ Ćirković M., Golić R., Problem granice između Srbije i Bosne i Hercegovine kod naselja Sastavci, Geografski institut „Jovan Cvijić“, Zbornik radova, br. 57, 2007, Beograd 2007, str. 325

⁵¹ Ćirković M., Golić R., nav.delo, str. 327

20. Kornfein, Iva. *Nomen est omen: Vječni spor Grčke i Makedonije*, *Polemos* 16 (2013.) 1, Zagreb: 2013.
21. Krivokapić, Boris. *Enciklopedijski rečnik međunarodnog prava i međunarodnih odnosa*, Beograd: 2010.
22. Laski, Harold J. *Studies in the Problem of Sovereignty*, London: 1951.
23. Lauterpacht, Hersch. *International Law*, Cambridge 1975.
24. Mitchell, Paul. *Britain and Spain escalate dispute over Gibraltar*, <http://www.wsws.org/en/articles/2013/08/22/gibr-a22.html>
25. Nogulović, Jelena. *Savremeni odnosi Republike Srbije i Republike Hrvatske kroz analizu graničnog spora u Podunavlju*, Zbornik beogradske otvorene škole, Beograd: 2012.
26. O'Connell, Keith. *History of Conflict, An introduction to the situation in Northern Ireland*, Penn High School 2004.
27. Orfield Lester, B. Re Edward, D. *Cases and materials of International Law*, London: 1956.
28. Pratt, Martin. *Schofield Clive*, The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea, IBRU Boundary and Security Bulletin Spring 1996. <https://www.dur.ac.uk/ibru/publications>
29. Slobodchikoff Michael, O. *How effective are International Organizations at Resolving Territorial Disputes among Member States: A look at the European Union*, *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus Vol.1' (2)* 2012.
30. Tomaić, Tatjana. *Kriza međunarodnih odnosa – studija slučaja*. Hrvatska i Slovenija – granica u Istri, *Časopis za suvremenu povijest*, vol.43 no.2, listopad 2011., Zagreb: 2011.
31. Vladisavljević, Milan. *Suverenost i međunarodno pravo*, Beograd: 1935.
32. Zachariades Michael, A. *Transplanted populations and the problems caused: Cyprus*, <http://www.aunitedcyprus.com/>

Vladimir Čolović, PhD

Pan-European University „Apeiron“ Banja Luka, Faculty of Law Sciences

Territorial Disputes in the EU Members

Summary: The issue of territorial disputes is a problem of a large number of states. These problems exist in the EU and in countries candidate for accession to this organization. As to the former Yugoslav republics following the collapse of the common state, the problems are created in terms of determining the territory. The issue of borders after the dissolution of a federal state such as Yugoslavia, creating major problems that can be solved only by applying two basic principles - the principle of demarcation and the principle of self-determination of nation. In international law there is no general rule, according to which the retreating boundary between the states. The author deals with issues of particular territorial disputes in the EU and between the EU countries and countries of the Western Balkan. Practically, these disputes between EU countries have existed before, and have not been resolved to their joining the organization. Whether the EU can guarantee resolution of these disputes is one of the issues raised in the paper, given that many disputes are not settled in countries that are longer or shorter time-EU countries. The conclusion is that it can not, because there are no adequate tools for this so that all the leaves to the states in disputes.

Key words: border, disputes, European Union, demarcation, self-determination, international agreement, international law.